

Finálním tvorcem divadelného predstavenia je vždy divák. Je to on, od ktorého recepcie všetko závisí. Je to on, v ktorého vnímaní môže inscenácia ožiť a vo svojom živote pokračovať. Mal by to byť on, kto je záujemca tvorcov, keď vzniká inscenácia, keď sa večer hrá, či keď sa spätne reflektuje, či a aký mala tvorba význam. Neznamená to, že ho treba držať za ruku, ísť mu v ústrety a snažiť sa stopercentne ulahodiť jeho vkusu. Znamená to konfrontovať ho, poskytnúť mu možnosť premýšľať, a na oplátku sa zaujímať o to, čo naše pôsobenie vytvorilo.

Vo svojej 47. nerustovej sezóne sa HaDivadlo rozhodlo spolu zamyslieť sa nad tým, akým spôsobom a ako dlho dokáže zážitok z videného divadelného predstavenia rezonovať v divákovi. Či sa jeho názor na inscenáciu postupom času vyvíja, či zážitok pretrváva. Ktorý aspekt zážitku ostáva najzapamätateľnejší – emócia, téma, dej?

Pomocou experimentálneho prieskumu, osobných dialógov s dvadsiatimi divákmi, sme sa snažili spoznať ich veľmi osobný pohľad na videné predstavenia, a sledovať, ako sa vyvíja so zväčšujúcim sa časovým odstupom. Počnúc bezprostredne po predstavení, dialóg s divákmi pokračoval na druhý deň, o týždeň, o mesiac a o tri mesiace. Podarilo sa nám zachytiť zážitok 16 ročnej gymnazistky aj 80 ročného divadelného vedca. Divákov, ktorí v HaDivadle predtým neboli, ale aj takých, ktorých sme stretli pri ich tretej repríze rovnakej inscenácie.

Osobné charakteristiky divákov boli teda veľmi rôzne, rovnako ako predstavenia, ktoré mali možnosť zhladať (reprízy inscenácií Malomestáci, Po celou dobu predstavení probíhá predstavení, Prezidentky, Strýček Váňa, Vernisáž, Vnímání a Zed). Ich bezprostredné odpovede priamo po predstavení trvali od piatich minút po hodinové reflexie, v písomnej podobe písali litanie alebo odpovedali stroho. Napriek tomu sa nám podarilo objaviť zopár spoločných tendencií:

Väčšina divákov prichádza do divadla unavená. Záleží od temporytmu predstavenia, či dokážu udržať pozornosť a vnímať do hĺbky videné predstavenie.

Tituly si diváci veľmi často vyberajú na základe odporúčania známych. Mnohí spomenuli, že častejšej návšteve divadla bráni schopnosť zorientovať sa v tvorbe jednotlivých divadiel a v množstve titulov, ktoré produkujú.

Na predstavenia diváci prichádzajú zväčša nepripravení. Častokrát len so znalosťou názvu inscenácie. Po zhladnutí predstavenia zvyčajne necítia potrebu zisťovať si o inscenácii viac. Maximálne si prečítajú program. Nevidia dôvod v dohľadávaní si ďalších informácií či čítaní recenzií. Skôr sa stane, že ich osloví tematický rámec inscenácie a viac pátrajú po doplňujúcich mimodivadelných záležitostiach. (Vid' ekologické rámce inscenácie Naši alebo Strýček Váňa.)

Rovnako, ako na odporúčanie do divadla prichádzajú, v dňoch nasledujúcich po divadelnom zážitku diváci svoju skúsenosť zdieľajú s kruhom svojich najbližších príbuzných, priateľov a spolupracovníkov.

Pri reflektovaní svojho zážitku diváci mnohokrát nachádzajú paralely k iným inscenáciám, filmom, seriálom či literatúre a porovnávajú spôsob spracovania tém.

Názor na predstavenie sa s odstupom času veľmi nemení. Bezprostredne po predstavení prevládajú dojmy a emócie, vypichovanie zaujímavých detailov. S odstupom 24 hodín viacerí dokážu jasnejšie sformulovať tému predstavenia, resp. prínos videného do vlastného života. Po týždni sa reflexia objektivizuje, a hoci zážitok v divákoch pretrváva, dokážu sa naň pozrieť z odstupu.

Väčšina divákov po mesiaci stráca hlbší kontakt s videným predstavením. Väčší konzumenti kultúrnych podujatí dokonca rýchlejšie, ako sporadickejší diváci. Po troch mesiacoch je už raritou, že si na predstavenie/zážitok spomenú vo svojom bežnom živote. Paradoxom je, že hoci si nepamätajú detaily, zväčša dokážu pomerne presne odpovedať na „kontrolné otázky“.

Viacerých prvodivákov HaDivadla zážitok z predstavenia a následnej reflexie naviedol k opätovným návštevám predstavení.

Úvody k predstaveniam, besedy po nich, divácké ladení, či tvorčí intervencie k jednotlivým inscenáciám posilňujú vzťah divákov k inscenácii, ktorú mali možnosť vidieť, ale aj k HaDivadlu ako takému.

Všeobecným konsenzom medzi spovedanými divákmi sa stalo, že zážitok z predstavení bol tentokrát pre nich omnoho živší, ako pri predstaveniach, ktoré videli doteraz. Práve vďaka dialógu, ktorý bol s nimi nadviazaný bezprostredne po dopozieraní vybranej reprízy.

Neutiecť z divadla rovno späť do každodennosti, nechať zážitok doznieť a mať sa s kým o ňom porozprávať. To je to, čo diváci hľadajú, hoci na to sami často prídu až spätne. Divadlo so svojou jedinečnou schopnosťou odohrávať sa tu a teraz, má výhodu byť divákovi blízko. Nadväzovať adresný dialóg s každým divákom zvlášť nie je možné. Ale snáď by bolo možné prísť niekam na pol cesty. Ako? Neviem. Možno pri besede po predstavení skutočne zbúrať rampu? Zmeniť rigidné rozdelenie sedenia na „nás“ a „ich“? Pozvať ľudí bližšie? Pozvať ich k dialógu. Nech je to živé. Nech je to komunikatívne. Nech to má svoje čaro.

Divák je od slova divať sa, ale audience (eng. diváci) je od slova počúvať. Tak počúvajme, svojich divákov:

„No, tady to totiž má speciální kouzlo. To prostě není divadlo jako je normální divadlo. Tady to má prostě kouzlo, a to kouzlo našťěstí funguje už dlouho. Že to jakoby nekončí. Takže mně se tu líbí, já jsem tady šťastná. Zážitek prostě. A je dobrá ta blízkost těch lidí. Dobrý divadlo.“
(Respondentka ___.)

Text: Barbora Nitschová, režisérka a studentka doktorského programu VŠMU, absolventka pracovnej stáže v HaDivadle, květen 2022

